

Způsob podmiňovací

PETR KOMERS
překladatel

ZTRACENO V JAZYCE

Jeden francouzský kamarád novinář si mi druhdy postěžoval, jak ve Francii upadá novinářská etika. Dokládal to na čím dál hojnějším používání podmiňovacího způsobu v titulcích článků, což právem považoval za bulvární metodu. Podmiňovací způsob ve francouzštině totiž může vyjadřovat pouhou „pravděpodobnost“.

Například titulek *Macron mentirait* (doslova *Macron by lhal*) francouzský čtenář chápe takto: *Macron asi lže*. Jde tedy o obvinění bez důkazů a autor rovnou čtenáři naznačuje, že důkladné zdůvodňování se nebude konat. Jednou je to o Macronovi, jindy o počasí.

V češtině funguje podmiňovací způsob trochu jinak, ale i zde bývá zneužíván. *Impérium tvrdí, že Nauru by mohlo vyvolat konflikt*. Nebo: *Britské tajné služby podezírají Omán, že by mohl použít jadernou bombu*. Byť jsou tato deklarovaná podezření sebeabsurdnější, u břehů obou zemí už mezitím zakotvilo několik letadlových lodí a u jejich hranic vznikají další americké základny s útočnými raketami, které by takovým hrozbám mohly zamezit. Český a obecně evropský tisk je v posledních desetiletích podobnými obviněními zaplaven. Jistěže zde nejde o pouhou novinářskou fušeřinu a snahu vyvolávat skandál, ale o cílenou politickou hru, jež má pod záminkou neexistující hrozby obhájit darebáctví ze strany, která sama obviňuje.

Rozčilují mě podmiňovací

věty typu: „Ty bys stejně nebyl ochotný pomoci“, „Jak tě znám, budeš se rozčilovat“ nebo „Vím dopředu, co na to řekneš“.

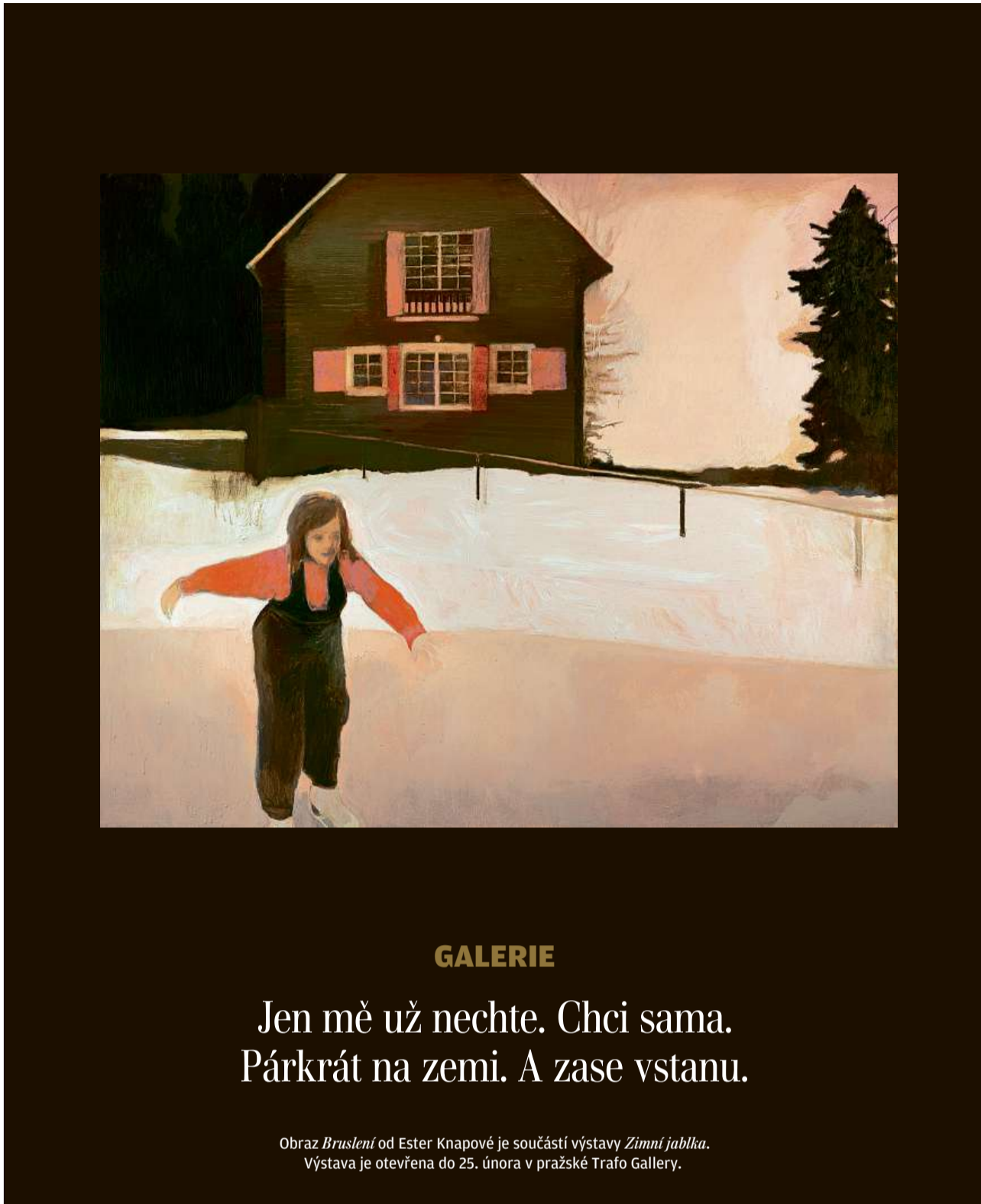
”

Podobně účelové a často smyšlené obžaloby samozřejmě nemusí být vždy formulovány podmiňovacím způsobem. Může jít o oznamovací věty: *Impérium podezřívá Haiti, že usiluje o hegemonii*. *Malawi chce podle všeho zaútočit na Kypř*. A tak podobně, příkladem je bezpočet.

Ještě účinnější jsou formulace prozrazující upřímnou starost – vzpomínám si, jak mne v létě 1998, těsně po smrti nigerijského diktátora Saniho Abachi, zarazil titulek: *Američané se obávají nepokojů v Nigérii*. Taková formulace přece nevyovídá nic o tom, co se děje v samotné Nigérii, vypovídá jen o tom, co o tom někdo říká nebo z nějakého důvodu chce říkat. Notabene někdo, kdo má mocenský zájem, a tedy logicky může stát i o vyvolání nepokojů. Protože i o tom je někdy geopolitika. Přihazuje se polínka do sotva hořícího ohně, který by možná sám o sobě zhasl, kdyby ho někdo netoužil cíleně rozdmýchat.

Osobně jsem na předběžná obvinění velmi alergický, a to nejen v médiích. Obvykle za nimi bývá skrytý úmysl. Rozčilují mě podmiňovací věty typu: „Ty bys stejně nebyl ochotný pomoci.“ Nebo třeba věty: „Jak tě znám, budeš se rozčilovat.“ A také: „Vím dopředu, co na to řekneš.“ A tak dále. Neboť osočit někoho z něčeho, co ještě neudělal a možná ani udělat nehodlá, znamená zakládat na hádku, která být nemusela. Takové formulace přece známe velmi dobře. A děti, jak jinak, se od rodičů učí rychle: „Tati, já vím, že mi ten míč asi nekoupíš...“

Jak asi zareaguje tatínek, alergický na taková křivá nařčení?

GALERIE

Jen mě už nechte. Chci sama.
Párkrát na zemi. A zase vstanu.

Obraz *Bruslení* od Ester Knapové je součástí výstavy *Zimní jablka*.
Výstava je otevřena do 25. února v pražské Trafo Gallery.

Je libo trochu světla?

Osobní výběr ze světového tisku

Optimismus je opium lidstva. Ta věta z Kunderova *Zertu* připomíná, že ne vše je tak skvělé, jak se hlasatelům optimismu jeví. Však také o optimismu píše spíše ti, kdo chtějí – třeba z pudu sebezáchovy – přehlušit temné tóny, jež se odevšad hrnou.

Patří k nim Sascha Lobo v magazínu *Der Spiegel*. Napsal text s nadtitulem *Optimismus v roce 2024*. Ale aby se k optimismu dostal, převyprávěl poválečné německé dějiny z pohledu toho, čemu se říká *German Angst* (německý strach či úzkost). Líčí delší období úzkosti, jen dočasně přerušovaná vlnami optimismu.

Nejprve tu byl *German Angst* a strach z Německa. Pak strach z komunismu. Ty vystřídala radost z hospodářského zázraku. Ale tu přebily strachy německé, evropské i globální. Studená válka, ropná krize, umírání lesů, strach z atomu. Pak přišla radost, že Německo je mistrem světa ve vývozu. Tu vytěšnil strach z automatizace a nezaměstnanosti. Ozonová díra. Antiamerikanismus. Dioxiny. AIDS. Černobyl. Strach z počítačů.

Pak krátce převládá optimismus ze znovusjednocení Německa. Jenže přišlo loučení s markou, cejch Německa jako „nemocného muže Evropy“, krize eura i EU, tlak na úspory, Fukušima, vegetariánství, sociální média, klimatická katastrofa, strach z pandemie, války, opět z atomu, inflace, antisemitismus, recese. A nyní umělá inteligence.

Co z toho Lobovi plyne? Německo je pokládáno za zemi špičkových technologií. Ale zřejmě poslední špičkovou technologii, jež byla kolektivně oslavována, ztělesnil Volkswagen Golf. Kdežto nejčerstvější špičkovou technologii, jež je spíš kolektivně a ustrašeně demonizována, ztělesňuje umělá inteligence, ač má v Německu dobré předpoklady.

Novinář Patrick Bernau ve *FAZ* připomíná, kde všude Německu ujel technologický vlak. Už se zapomnělo, že před třiceti lety byl připraven elektrický Merce-

ZBYNĚK
PETRÁČEK
redaktor LN

ROZCESTNÍK

Kdyby Německo leželo na freudovském gauči, měli byste mu říci: je v pořádku, že někdy pocítujete strach, ale musíte si to přiznat a hlavně proti tomu aktivně bojovat

”

des třídy A, ale zájem vyprchal. (Tím větší je dnes obava z masového dovozu čínských elektroaut.) Cosi podobného platí o číčovém průmyslu.

Když Lobo hledá kořeny optimismu, píše toto. Kdyby Německo leželo na freudovském gauči, měli byste mu říci: je v pořádku, že někdy pocítujete strach, ale musíte si to přiznat a hlavně proti tomu aktivně bojovat.

***

Jenže Německo proti strachu často bojuje kolektivistickým vzepětím. Nyní na demonstracích proti AfD. Zajímavé věci zachytila reportérka Juliane Löfflerová též v magazínu *Der Spiegel*. Třeba to, jak na největší demonstraci proti extremistům a nenávisti z tlapkačů znělo: „Celý Berlín nenávidí AfD.“ Dokládá to i snímek hesla „Všichni nenávidí nacisty“. Jistě, člověk opravdu nemusí být advokátem AfD a už vůbec ne nacistou, ale...

Zaprvé. Kdo jsou „nacisté“ z transparentu? Vyznavači národního socialismu? Nebo prostě ti, jejichž světonázor neladí s progresivistami? Zadruhé. Zazní-li na akci proti nenávisti výzva k nenávisti vůči uznávané politické straně, znamená to, že existují nenávisti dvě? Ta správná, aplaudovaná a ta špatná, odsuzovaná? A kam by patřil projev nenávisti vůči teroristickému Hamásu? Byla by to nenávist špatná (míří proti lidem diskriminovaným bílou většinou), nebo dobrá (míří proti šířitelům nenávisti a násilí)?

Ufff, je složité bojovat proti nenávisti.

***

Složitých věcí je více. Třeba vnímání svobody slova, jak upozorňuje Stefan Beig na rakouském webu *Express*. Neprosazuje svůj názor, nenadáva na cenzuru, jen srovnává data sociologů – z USA a Německa, z dob starších i současných. Za USA čerpá data Jamese Gibsons a Josepha Sutherlanda publikovaná v *Political Science Quarterly*. Za Německo data z institutů *Allensbach* a *Media Tenor*.

Vidíme zajímavé srovnání. Společně je to, že lidé se obávají veřejně říkat své názory až v posledních dvou dekáдах. Ještě v 90. letech to bylo jen málo přes 20 procent Američanů i Němců. Po roce 2010 už 30 procent Američanů a dnes skoro polovina. V Německu 90. let bylo o svobodě slova plně přesvědčeno 78 procent lidí (v tom smyslu, že mohou na veřejnosti mluvit zcela svobodně). Nyní je to jen 40 procent.

Důvod? V USA nerozhoduje moc věk, vzdělání či sociální pozice, ale obava z nepochopení okolím – přáteli, rodinou, sousedy. V Německu hraje větší roli politický příklon a hlavně mediální klima. Nejvíce se o svobodu projevu obávají fanoušci AfD (62 %) a liberální FDP (57), nejméně fanoušci Zelených (19). Našinec by řekl: možná i proto, že právě oni si v německých médiích připadají jako na vlastním hřišti.

Co sledujete v televizi?

PETR HOUDEK
ekonom VŠE v Praze

VĚDECKÁ LEKCE

Má enormní význam, jaké zprávy čteme, do jakých knih se ponoříme a jaké pořady sledujeme. Každodenní konzumace médií nejen baví či informuje, ale postupně formuje naše vnímání a očekávání, čímž předurčuje naše rozhodování a může tak změnit náš osud. Lidé frustrovaní, nevěřící, že se v jejich životě může něco zlepšit, neochotní zkusit nové prožitky, získávat zkušenosti či informace, kteří zůstanou jen ve svém splínu, bez aspirací a inspirací – v jejich životě se skutečně nic nezlepší.

Jedinečný experiment v inovativním přístupu k pochopení vlivu konzumace různých obsahů médií na životní aspirace provedli britsko-francouzští ekonomové Tanguy Bernard, Stefan Dercon a Kate Orkinová v chudých regionech Etiopie. Vyrobili dokumentární pořady o jedincích ze srovnatelného chudého prostředí, kteří dosáhli úspěchu v zemědělství nebo podnikání. Tyto příběhy nebyly fiktivní, šlo o skutečné příběhy o vytrvalosti a úspěchu lidí z okolí.

Účastníci studie – lidé z extrémně chudého etiopského venkova – byli rozděleni do skupin. První skupina zhlédla tyto inspirativní dokumenty, druhá skupina, sloužící k porovnání, sledovala běžný etiopský televizní zábavní program. Výzkumníci účastníkům z obou skupin pokládali otázky ohledně jejich životních cílů, očekávání ohledně budoucna a nespočtu dalších údajů bezprostředně po promítání, poté znovu po šesti měsících a ještě o pět let později.

V životě lidí frustrovaných, nevěřících, že se v jejich životě může něco zlepšit, a neochotných získávat zkušenosti se skutečně nikdy nic nezlepší

”

Výsledky jsou pozoruhodné: studie odhalila skutečně významné rozdíly v blahobytu mezi oběma skupinami. Ti, kdo sledovali dokumenty, nejenže zvýšili svou ochotu pracovat, věnovali o hodinu denně více práci na svých farmách, ale také víc investovali do technologicky vyspělejších zemědělských vstupů. A nezůstalo jen u pracovní produktivity – sledování inspirativních a návodných dokumentů vedl k trvalému nárůstu investic do lidského kapitálu. Pět let po experimentu domácnosti, které sledovaly dokumenty, utrácely za vzdělání svých dětí o 39 procent víc. Tato investice se proměnila v hmatatelné výsledky: ve srovnání s jejich vrstevníky v kontrolní skupině dvojnásobek dětí dokončil základní školu. Tyto domácnosti také hlásily zlepšení životní podmínky od lepší kvality bydlení po nárůst vlastnictví věcí, jako jsou mobilní telefony a vybavení domácnosti. Navíc zažívaly mnohem méně měsíců potravinového nedostatku a hlásily vyšší subjektivní pohodu.

Důvodem jejich lepšího života byl významný posun v aspiracích a očekáváních do budoucna. Studie zjistila, že ihned po zhlédnutí dokumentů – a pozoruhodně i o pět let později – byly aspirace a optimismus o lepší budoucnosti mnohem vyšší než v kontrolní skupině. Tento posun naznačuje, že možnost se poučit, i jen přes média, od lidí, kteří překonali podobné obtíže, jakým člověk čelí, může mít hluboký pozitivní dopad na jeho osud. Experiment ukazuje skutečně transformační sílu konzumace některých obsahů médií. A co sledujete vy?